

Obsah

Predslov	5
1. Predmet etológie a etapy jej histórie (M. Czako)	7
1.1 Svet živočíchov ako objekt trvalého záujmu človeka	7
1.2 História skúmania správania živočíchov a bezprostredné podmienky vzniku etológie ako vedy	8
1.3 Definícia pojmu správanie a náčrt postupov pri jeho skúmaní	16
1.4 Kritika protimarxistických koncepcií v súčasnej etológii	18
2. Metódy etologického výskumu (M. Novacký)	22
2.1 Úvod do problematiky	22
2.2 Podmienky klasifikácie v etologickom výskume	22
2.3 Výskum správania v rôznom životnom prostredí	25
2.3.1 Metóda výskumu správania zvierat v prírode	25
2.3.2 Skúmanie správania zvierat v poloprirodzených podmienkach	28
2.3.3 Skúmanie zvierat v laboratórnych podmienkach	28
2.3.3.1 Záznamové aparatúry na výskum v laboratórnych podmienkach	29
2.3.3.2 Metódy výskumu správania v laboratórnych podmienkach	30
2.4 Metódy na zisťovanie vplyvu sociálnej izolácie a deprivácie	32
2.5 Metódy na meranie individuálnych vlastností	32
3. Vrodené správanie živočíchov (M. Novacký)	35
3.1 Základné formy vrodeneho správania	35
3.2 Začiatky etologického výskumu vrodeneho správania	36
3.3 Štúdium správania živočíchov	37
3.4 Vrodené spúšťacie schémy	38
3.4.1 Následné pôsobenie podnetov	41
3.4.2 Zmena intenzity pôsobenia podnetov	42
3.4.3 Význam chemických podnetov	45
3.4.4 Ako prebieha inštinktívne správanie	45
3.4.5 Účinnosť neprimeraných (abnormálnych) podnetov	46
3.5 Ritualizácia správania a biokomunikácia	47
3.6 Preskokové aktivity	49
3.7 Vyhľadávacie a ukončovacie inštinktívne správanie	50
3.8 Modifikácia vrodenej prejavov	51
3.9 Vzťah medzi vrodenej správaním a učením	53
3.10 Regulácia správania z hľadiska teoretických koncepcií etológov	55
3.11 Hierarchia inštinktívneho správania	56
4. Učenie (M. Czako)	61
4.1 Miesto učenia v etológii	61
4.2 Vymedzenie pojmu učenie	62
4.3 Základné metodologické problémy pri experimentálnom hodnotení učenia	63
4.4 Prehľad vybraných typov učenia	65
4.4.1 Habituácia	65
4.4.2 Podmieňovanie I. P. Pavlova	66
4.4.3 Inštrumentálne podmieňovanie	68
4.4.4 Vyššie formy učenia a myslenia u zvierat	71
4.4.4.1 Bludiskové učenie	72

4.4.4.2 Učenie na základe vhladu	74
4.4.4.3 Učenie na základe napodobňovania	75
4.4.4.4 Učenie spojené s oneskorením reakcií	76
4.5 Rozdiely v schopnosti učenia u rôznych druhov zvierat	78
5. Sociálne správanie živočíchov (M. Novacký)	82
5.1 Sociálne prejavy a sociálne vzťahy	83
5.2 Typy sociálnych spoločenstiev zvierat	87
5.3 Spôsoby komunikácie a sociálne správanie	89
5.4 Špeciálne spôsoby komunikácie	101
5.5 Správanie pri utváraní sociálnych skupín	107
5.6 Teritorialita	118
6. Etológia rozmnožovania zvierat a starostlivosti o mláďatá (M. Czako)	119
6.1 Biológia rozmnožovania živočíchov	119
6.2 Oplodňovanie zvierat	119
6.3 Predsvadobné správanie zvierat	121
6.4 Sexuálne správanie zvierat	125
6.4.1 Vymedzenie základných pojmov a funkcií sexuálneho správania	126
6.4.2 Etogram sexuálneho správania potkana obyčajného	126
6.5 Rodičovské správanie zvierat	130
6.5.1 Rodičovské správanie kutaviek z rodu SpheX	132
6.5.2 Rodičovské správanie včely medonosnej	133
6.5.3 Rodičovské správanie tabona holubieho	134
6.5.4 Rodičovské správanie makakov	136
7. Hravé správanie (M. Novacký)	138
7.1 Hravé správanie bezstavovcov	140
7.2 Hravé správanie vtákov	141
7.3 Hravé správanie dospelých zvierat a mláďat	142
7.4 Hry mláďat cicavcov	143
7.5 Exploračná hra a hra s predmetmi	146
8. Neprimerané správanie zvierat (M. Novacký)	149
8.1 Vymedzenie pojmu	149
8.2 Neprimerané prejavy zvierat v uzavretých priestoroch	150
8.3 Upokojujacie prejavy	152
8.4 Depresívne stavy	152
8.5 Izolácia	152
8.6 Hypnotické stavy	154
8.7 Konfliktové situácie	155
8.8 Neurózy	156
8.9 Záchvaty	159
8.10 Neprimerané prejavy vo vzťahu k psychofarmakológii	159
9. Využitie etológie v iných vedných odboroch (M. Novacký)	162
9.1 Praktická etológia v živočíšnej veľkovýrobe	163
9.2 Využitie etológie v laboratórnych podmienkach	165
9.3 Využitie etológie v zoologických záhradách	166
9.4 Využitie etológie v psychopatológii a v humánnej etológii	167
9.5 Význam etológie v ochrane živočíchov a životného prostredia	168